

of their countries. Protestant states began to advance in the economic development of Catholic and Orthodox churches. Protestant states began to advance in the economic development of the Catholic and Orthodox. The German thinker Hegel called the Reformation the meaning of the history of modern times. Therefore, one can safely assert that the existing civilizations could not have been, if the reform movement in Europe did not begin or was defeated.

Reference

1. Collinson, Patrick. The Reformation: A History. New York: Modern Library, 2004. – 272 p.
2. Hendrix, Scott H., Luther: Visionary Reformer. Yale University Press, reprint edition, 2017. – 368 p.
3. MacCulloch, Diarmaid, The Reformation: A History, 2005. – 864 p.
4. Miriam Usher Chrisman, Women and the Reformation in Strasbourg, 1490-1530, Archiv für Reformationsgeschichte lxiv, 2002, pp. 143-168.
5. Weber M. The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism, T.Parsons (trans.), A.Giddens (intro), London: Routledge, 1992. – 320 p.

Богдана Манчул

Протестантська Реформація і нова філософія життя

У статті досліджується роль Реформації у становленні нового європейського світогляду. Автор розглядає ці зміни у трьох зрізах: становленні нового соціально-політичного порядку, формуванні економічних відносин, де використовувались раціональні ринкові взаємодії і чітко визначилась етика робітника, трансформації ролі жінки у сімейному і суспільному житті.

Реформатори не мали на меті створювати якесь нове вчення. Вони прагнули тільки відродити минуле християнство в його першочерговій чистоті, що призвело до глибоких змін у суспільстві: християни почали брати активну участь у соціальному житті. Тому можна сміливо стверджувати, що цивілізації, які зараз існують, могли б і не бути, якщо б реформаційний рух в Європі не розпочався або зазнав поразки.

Ключові слова: Реформація, Протестантизм, економічні відносини, етика, жінка, М.Вебер, М.Лютер, суспільство, філософія.

Надійшла до редакції 24.03.2017 р.

УДК 274:[1:316]

© Ірина Горохолінська
(Чернівці)

РЕФОРМАЦІЯ ЯК РУШІЙНА СИЛА СЕКУЛЯРИЗАЦІЇ КУЛЬТУРИ В ЄВРОПІ

*У статті здійснюється аналіз впливу Реформації на секуляризацію в культурному та релігійному житті сучасної Європи. Автор, слідом за Ч.Тейлором, витлумачуючи секуляризацію як особливий вид духовності сучасного західноєвропейського суспільства, вказує на її вкоріненість у той ідейний контекст, який сформувався як смисловий каркас Реформації: *solus Christus, sola Scriptura, coram Deo, Veruf* та загальне священство. Як провідна ідея публікації пропонується думка, що сучасна «приватна релігійність», яка свідчить про секуляризованість навіть найрелігійніших країн Європи (до прикладу Польщі), сформувалася під впливом світських аксіологічних ідеалів, що були спричинені саме Реформацією.*

Ключові поняття: Реформація, секуляризація, «приватна релігійність», загальне священство, секулярна релігійність, розчаклування, принцип свободи совісті, зникнення релігії, раціоналізація віри.

Актуальність ідей Реформації як цілісного феномена поступу та видозміни світогляду й культури тих країн, які стали рушіями цього руху, або ж тих, які згодом до нього долучилися, на сьогодні яскраво підтверджена тим резонансом в науковому середовищі, культурній сфері та ЗМІ, котрий викликала ініціатива святкування 500-річчя цього руху. Але зрозуміло, що її значущість не вичерпується певними датами. Про Реформацію в Україні цього року не говорить лише ледачий, надаючи цьому феномену все нових конотаційних граней. Щоправда, є й такі, котрі не впевнені в необхідності таких гучних відзначень, адже попри певні зміни в релігійній мережі, Україна у своїй релігійній більшості є православною країною (як свідчать дослідження Центру Разумкова за 2016 рік [Див.: 9] – 65% віруючих ідентифікують себе як православні). То чи не надуманою є актуальність Реформації для України, її суспільних та релігійних реалій? Відповідь однозначна: ні, не надумана, а, можливо, навіть більш практично актуальна, аніж для тих країн, де в релігійній мережі переважають протестантські Церкви та деномінації. Адже Реформація – це далеко не тільки протестантизм – це цілісний рух, що, як вірно зазначається на більшості друкованої продукції з нагоди R 500 (аббревіатура впроваджена щодо святкувань 500-річчя Реформації), – «змінив світ», якщо не увесь, то західну його частину точно. Уроки Реформації, її наслідки, надзвичайно важливо популяризувати в Україні, щоб навчатися на помилках, розвиватися на ґрунті здобутків та й просто чіткіше усвідомити сутність цінностей сучасної Європи, до юридичної інтеграції з якою ми наближаємося все реальніше. Важливо пам'ятати і той факт, що попри твердження про ренесанс релігійності, європейські цінності істотно видозмінилися під впливом секуляризації й, незважаючи на те, чи називати сучасність західноєвропейської ціннісної свідомості – постсекулярною, чи то слідом за Ч. Тейлором визнавати, що секулярність наразі – це новий вид духовності, що притаманний і релігійним людям та суспільствам, – однозначно, європейські цінності, як і секулярність європейського суспільства – це також, певною мірою, продукти Реформації.

А тому **метою статті** є з'ясування взаємозв'язку Реформації, її основоположних принципів та ідей з секуляризацією європейської аксіологічної свідомості, зміною форм релігійності не тільки в конфесійній складовій, але й індивідуально-смысловиттєвій, практично-ціннісній.

Ступінь дослідження проблеми. Предмет дослідження – доволі популярним серед сучасних дослідників, але зміст який йому надається, є варіативним у різних публікаціях. У контексті такого суперечливого обговорення наповненості терміну «секуляризація» ми вважаємо за найбільш адекватне нашому розумінню витлумачення секуляризації Ч. Тейлором у праці «Секулярна доба» [11]. Вартими уваги в контексті цих обговорень є й публікації українських та зарубіжних авторів, зокрема: У. Луц «Феномен секуляризації: наближення до трансцендентного» [7], О. Білокобильського, Р. Халікова, І. Козловського та інших авторів з колективу, що підготував монографічне дослідження «Вододіли секуляризації» [3], а також, безперечно, Х. Казанови, збірка праць якого з проблем секуляризації нещодавно вийшла друком українською мовою – «По той бік секуляризації» [5].

Феномен ціннісної свідомості релігійної особистості перебуває в полі уваги монографічного дослідження О. Бродецького «Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей» [2], де віднаходимо як методологічні важелі обґрунтування шляху вкорінення певних аксіологічних постулатів у психологію та життєву практику віруючого, так й авторське витлумачення феномена Реформації як певної ціннісної атмосфери (і, зокрема, в руслі цього рефлексія щодо ціннісних альтернатив змісту дискусії Еразма Роттердамського та Мартина Лютера).

Відомим в Україні і поза її межами дослідником Реформації є М. Черенков, котрий у своїй монографії «Європейська реформація та український євангельський протестантизм: генетикотипологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності» [12] та багатьох статтях намагається вибудувати цілісну картину того руху, що, розпочавшись в Європі, знайшов своє відображення в конкретних практиках та окремих ціннісних настановах в Україні. До обміркування смислів та наслідків Реформації вдаються у своїх працях й інші українські автори, зокрема: В. Балух [1] та В. Докаш [4]. Можна було б продовжити перелік цих імен ще цілою плеядою вчених, що ще раз підтверджує актуальність обговорюваних проблем.

Основний виклад статті. Актуалізуючи вибір предмета дослідження, відразу вдаємося до термінологічних роз'яснень: під секулярною релігійною культурою ми розуміємо специфічний стан сучасної європейської культури та релігійності. Хоч деякі дослідники твердять про так званий «постсекулярний» «ренесанс релігійності» (В. Єленський), однак релігійність дедалі більше зводиться до приватної сфери, коли релігійна самоідентифікація особи не вимагає неодмінної включеності в життя релігійної громади, суворого виконання релігійних ритуалів чи навіть, у певних випадках, усвідомлення себе зобов'язаним дотримуватися системи норм-заборон, що пропонуються етикою власної релігії. Секулярна релігійна культура європейських країн дозволяє особі, яка ідентифікує себе християнином, голосувати на референдумі за легалізацію одностатевих шлюбів (Ірландія, 2015 р., 62,07% учасників висловилися «за» легалізацію таких шлюбів; 80% голосуючих відповіли «так» в опитуванні щодо їх релігійності в 2006 р.), масово виходити на мітинги проти заборони абортів (Польща, 2016 р., тільки у Варшаві на мітинг вийшло близько 30000 осіб; 92,7% поляків відповіли «так» в опитуванні щодо їх релігійності в 2006 р.; нагадаємо, що Католицька церква й католицька віра суворо забороняє аборт як вбивство) тощо¹. Тобто, навіть залишаючи поза увагою такі відверто секулярні європейські країни як Чехія та Франція, ближче знайомство з практикою життя та вибором системи цінностей громадян, на перший погляд, релігійних країн як-от, згадуваних Польщі та Ірландії, дозволяє констатувати очевидний факт – сучасна релігійна культура Європи є секулярною за своєю суттю, вона репрезентує секулярність – як «новий вид духовності» (Ч. Тейлор).

А що ж спричинило такий стан речей?

Не заперечуючи, що детермінантами такої видозміни аксіологічного світобачення релігійних європейців були багатовікові моделі раціоналізації змісту віри засобами філософських дискурсів (середньовічна схоластика, філософія Просвітництва та Нового часу, філософські напрямки ХХ ст.) та постійні науково-технічні винаходи, які впевнювали людину у власних силах та можливостях бути мірилом належного, все ж зупинимося на чи не головній рушійній силі таких змін – Реформації.

Реформація як цілісний феномен – це релігійно-богословський, культурно-просвітницький, соціально-орієнтований рух, що тільки розпочався як боротьба з католицькою авторитарністю та монополією церковних структур на визначення «істини», адже у підсумку він згенерував якісні зміни в аксіологічному, суспільно-політичному та релігійно-конфесійному житті всіх країн західної цивілізації. «...Можна твердити, що реформація надала історії творчого імпульсу, який здійснив значний вплив на формування нашого світу... Нові погляди і настрої, що пов'язані з Реформацією, не були ні довільними, ні реакцією на суто соціальні чи економічні сили. Позитивне і віддане ставлення до світського порядку, що є таким характерним для Реформації і, що має такий вплив на формування сучасної західної культури, засновується на певних богословських уявленнях» [5, с. 265].

Чи не центральною ідеєю Реформації була ідея загального священства, яка начебто відновлювала біблійний принцип, згідно з яким кожен, хто увірував у Христа, стає священником «Богові й Своєму Отцю» (Об'явлення 1:6). Не вдаючись до конкретного витлумачення змісту поняття загального священства, яке досить відоме, вважаємо за необхідне зупинитися на окресленні позитивних і негативних смислів щодо цього феномена. Отож, протестуючи проти свавілля вищого чину священнослужителів Католицької церкви, Мартин Лютер і його послідовники поставили під сумнів необхідність будь-яких посередників, крім Христа, між Богом і людьми, а відтак зняли догматичну відмінність між мирянами і священнослужителями. Це, з одного боку, сприяло гуманізації релігійного змісту «служіння Богові» через можливість відчувати індивідуальну відповідальність за якісне наповнення такого служіння. Але поряд з цим загальне священство (факт наявності якого в деяких протестантських церквах та

¹ Дані щодо рівня релігійності взяті з результатів Європейського соціального дослідження (надалі ЄСД), яке проводилося вже три рази (хвилі). В анкеті третьої хвилі (грудень 2006 року) містилося кілька запитань, що стосувалися релігійної належності та переконань респондентів. Звіт з опитування можна знайти за електронним посиланням: https://polityka.in.ua/userfiles/religiya_i_religiynist_v_Ukraini_2008.pdf, де на сторінці 13 вміщено таблицю щодо рівня релігійності в різних країнах світу.

деномінаціях є сумнівний) відкрило можливості витлумачувати ідею «Solus Christus» як шлях до «індивідуалізації» релігійності, яка в подальшому переросте у секуляризовану форму «приватної релігії», коли людина, яка не вимагає ніякого посередництва та супроводу у вірі, вважає за можливе обирати «зручні» для неї форми та місця служіння, що вдало підмітив ще М.Гайдеггер: «Християни перетлумачують своє християнство у світський світогляд і в такий спосіб співвідносять себе з новим часом» [13, с. 42].

Така гайдеггерівська ідея «переосмисленого християнства» цілком співзвучна з новими концепціями секуляризації, зокрема, уже озвученою формулою «нової духовності» Ч. Тейлора. Якщо раніше під секуляризацією розуміли повне зникнення релігії з публічної сфери та мінімізацію її у приватному житті, то криза класичних теорій секуляризації породила цілу низку нових ідей, які якраз і кваліфікують сучасну релігійність як «переосмислену», «розчакловану», «індивідуалізовану»: «...розриву іманентного та трансцендентного в західному християнстві сприяли різні чинники: не лише «спрага порядку»..., але й потреба відчутти повноту Божественної присутності у повсякденному житті та всіх його контекстах... Іронія полягає в тому, що саме цей – на той момент – плід побожності та віри підспудно готував ґрунт для відпадиння від віри в суто іманентний світ» [11, с. 233].

Окрім уже названих двох ідей Реформації: «Solus Christus» («тільки Христос») та принципу загального священства, котрі один із співавторів видрукованої до 500-річчя Реформації інформативно-аналітичної публікації виділяє серед 5 ідей, що колись змінили світ, вартою уваги в контексті нашої розвідки є також й ідея «Coram Deo» – «Перед лицем Бога»: «Реформатори наголошували, що людина має однаково поводитися, незалежно від того, чи вона в церкві, удома, на роботі чи в будь-якому іншому місці...» [6]. Попри зрозумілі позитиви такої ідеї, котрі посприяли формуванню правової культури західної цивілізації та сучасної правової системи країн Європи, все ж і вона посприяла секуляризації європейської культури.

Згідно з думкою Ч.Тейлора [11, с. 15-18] нову секуляризовану релігійність характеризують: по-перше, специфічна інституційна структура суспільства, а саме: позбавлення політичних структур релігійної підтримки, а також відокремлення церковних структур від політичних, з відповідним зведенням релігії до статусу приватної справи певної сукупності членів політичної спільноти – відомий принцип відокремлення Церкви і держави. По-друге, йдеться про певний (більш-менш виразний) занепад релігійних переконань і практик: з цієї другої точки зору, суспільство є тим більш секулярним, чим більше його членів не беруть (активної) участі у будь-яких формах релігійного життя – занепад активності релігійного життя. Але Тейлор вважає, що обидва ці розуміння – чи радше можливі прояви – секуляризації є похідними від третього та глибшого: а саме, від зміни самого становища віри у суспільстві. Проблема, яка (на думку Тейлора) інтригує найбільше, полягає у тому, що за останні п'ятсот років людської історії вперше поступово сформувалася ситуація, коли віра у Бога чи богів уже не є безальтернативною світоглядною настановою, і навіть не є світоглядним вибором «за умовчанням» – й не лише для поодиноких інтелектуалів, але також для широких верств населення. «Реформація як Реформа є центральною ланкою тієї історії, яку я хочу описати: історії скасування зачаклованого космосу з подальшим створенням гуманістичної альтернативи вірі. Перший наслідок видається доволі очевидним: Реформація відома як рушій розчаклування. Другий наслідок менш прямий і менш очевидний. Він стосується спроб реорганізації цілих суспільств...» [11, с. 129].

Цитуючи Джона МакМаннерса, Чарльз Тейлор вказує: рушійна ідея та сила Реформації і Контреформації полягала в тому, що «релігія дедалі більше перетворюється на предмет напруженого особистісного вибору» [6]. У XVII та XVIII ст. виникло «нове християнство особистої відданості, яке розвивалося в дедалі більш секуляризованому суспільстві» [11, с. 230]. Тобто, окрім власне індивідуалізації релігійної практики, Реформація як рух оновлення привносить у соціальне життя Європи не теоретичні переваги, а реальні практики свободи як цінності, чи не визначальної для культури.

Ще одним із важливих наслідків Реформації на цьому ґрунті постає вивіщення принципу свободи совісті та віровизнання. Ніхто не буде сперечатися з важливістю цього принципу як основи основ співжиття людей у цивілізованому суспільстві. А поряд з тим: «у міру того, як

релігія дедалі більше стає справою вільного вибору, стає важче зберегти межі. Поширюються альтернативні версії колишніх домінуючих ідеологій, а збільшення різноманіття заохочує спершу релятивізм – усі дороги ведуть до Бога – а потім байдужість, оскільки стає важче переконати людей, що є особлива перевага у певній конкретній дорозі» [14, с. 2]. Це не означає негативного сприймання надважливих аксіологічних основ демократії та толерантності. Але підкреслює необхідність комплексної оцінки таких важливих світоглядних змін в історії цілих суспільств.

Висновки. Отже, ми можемо твердити, що попри те, що Реформація не була причиною секуляризації європейської культури, адже комплекс причин цього довготривалого процесу об'єктивувався протягом кількох століть через богословські дискусії середньовіччя, філософську традицію та прагнення до раціоналізації християнства, різноманітні соціальні та політичні процеси. Однак так склалося, що саме вона – Реформація – стала її рушійною силою. «Побачити прямий зв'язок моральних цінностей протестантизму й лібералізму досить складно. Зasadничі моральні принципи соціальної доктрини Реформації видаються майже несумісними з ліберальними принципами свободи, миру й захисту приватної власності» [10, с. 63], але «звільнення віруючого від удаваних земних церковних авторитетів і непорушних тлумачень заклало принцип свободи совісті, вказуючи на можливість самоздійснення...» [10, с. 64]. Добре це чи погано? Це слід досліджувати фахівцям заради не тільки того, щоб дати цілісну оцінку наслідкам Реформації, але щоб спрогнозувати подальший розвиток духовно-релігійного життя Європи та України, яка, поза будь-яким сумнівом, є географічно й ментально її частиною, а вже юридично-політичне підтвердження цього факту справа бажана, але другорядна.

Література

1. Балух В. Реформація: стрес чи прогрес? / В.Балух // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Протестантські церкви у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій» (до 500-ліття Реформації). – 27-28 квітня 2017 р. – Тернопіль-Київ: ФОП Осадца Ю.В., 2017. – С. 306-317.
2. Бродецький О. Етичні цінності в релігіях: гуманістична синергія ідей: Монографія / О. Бродецький. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2016. – 336 с.
3. Вододіли секуляризації: Монографія / О.Білокобильський, В.Левицький, Р.Халіков та ін.; Ред. О.Білокобильський, В.Левицький. – Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД», 2015. – 240 с.
4. Докаш В. Реформація як соціокультурний феномен: уроки історії для українського соціуму / В.Докаш // Матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Протестантські церкви у контексті вітчизняної історії та суспільних трансформацій» (до 500-ліття Реформації). – 27-28 квітня 2017 р. – Тернопіль-Київ: ФОП Осадца Ю.В., 2017. – С. 107-113.
5. Казанова Х. По той бік секуляризації: Релігійна та секулярна динаміка нашої глобальної доби / Х.Казанова; пер. з англ. О. Панича. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2017. – 264 с.
6. Лукасік Я.Г. П'ять ідей, які колись змінили світ. Чи зможуть вони сьогодні змінити Україну? // R500.ua років Реформації. Рух, що змінив світ [Буклет]; видавництво не вказано. – С. 4-5.
7. Луц У. Феномен секуляризації: наближення до трансцендентного: Монографія / У.Луц. – Львів: Літопис, 2016. – 240 с.
8. Маграт А. Богословская мысль Реформации / А. Маграт; пер. с англ. – Одесса: ОБШ «Богомыслие», 1994. – 316 с.
9. Релігія і Церква в українському суспільстві: соціологічне дослідження [Електронний ресурс] // Релігія, Церква, Суспільство і Держава: два роки після Майдану (інформаційні матеріали). – К., 2016. – С. 22-44. – Режим доступу: http://old.razumkov.org.ua/upload/Religiya_200516_A4.compressed.pdf. – Назва з екрана.
10. Рогожа М.М. Соціальна мораль: колізії мінімалізму: Монографія / М.М. Рогожа – К.: Вид. ПАРАПАН, 2009. – 216 с.
11. Тейлор Ч. Секулярна доба. Книга перша / Ч. Тейлор; пер. з англ. – К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. – 664 с.
12. Черенков М.М. Європейська реформація та український євангельський протестантизм: Генетикотипологічна спорідненість і національно-ідентифікаційні виміри сучасності: Монографія / М. М. Черенков. – Одеса: Християнська просвіта, 2008. – 566 с.
13. Хайдеггер М. Время и бытие: статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М.: Республика, 1993. – 447 с.
14. Bruce S. Secularization: In Defence of an Unfashionable Theory / Steve Bruce. – Oxford: Oxford University Press. – 2011. – 243 p.

Literatura

1. Balukh V. Reformatsiya: stres chy prohres? / V.Balukh // Materialy IV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Protestant's'ki tserkvy u konteksti vitchyznyanoi

- istoriyi ta suspil'nykh transformatsiyi» (do 500-littya Reformatsiyi). – 27-28 kvitnya 2017 r. – Ternopil'-Kyiv: FOP Osadtsa Yu.V., 2017. – S. 306-317.
2. Brodets'kyi O. Etychni tsinnosti v relihiyakh: humanistychna synerhiya idey: Monohrafiya / O. Brodets'kyi. – Chernivtsi: Chernivets'kyi nats. un-t, 2016. – 336 s.
 3. Vododilyi sekulyaryzatsiyi: Monohrafiya / O. Bilokobyl's'kyi, V. Levyts'kyi, R. Khalikov ta in.; Red. O.Bilokobyl's'kyi, V.Levyts'kyi. – Vinnytsya: TOV «Nilan-LTD», 2015. – 240 s.
 4. Dokash V. Reformatsiya yak sotsiokul'turnyy fenomen: uroky istoriyi dlya ukrayins'koho sotsiumu / V.Dokash // Materialy IV Vseukrayins'koyi naukovo-praktychnoyi konferentsiyi z mizhnarodnoyu uchastyu «Protestant-s'ki tserkvy u konteksti vitchyznyanoyi istoriyi ta suspil'nykh transformatsiy» (do 500-littya Reformatsiyi). – 27-28 kvitnya 2017 r. – Ternopil'-Kyiv: FOP Osadtsa Yu.V., 2017. – S. 107-113.
 5. Kazanova Kh. Po toy bik sekulyaryzatsiyi: Relihiyna ta sekulyarna dynamika nashoyi hlobal'noyi doby / Kh. Kazanova ; per. z anhl. O. Panycha. – K.: DUKh I LITERA, 2017. – 264 s.
 6. Lukasik Ya.H. P"yat' idey, yaki kolys' zminyly svit. Chy zmozhut' vony s'ohodni zminyty Ukrayinu? // R 500.ua rokiv Reformatsiyi. Rukh, shcho zminyv svit [Buklet]; vydavnytstvo ne vkazano. – S. 4-5.
 7. Lushch U. Fenomen sekulyaryzatsiyi: nablyzhennya do transtsendentnoho: Monohrafiya / U. Lushch. – L'viv: Litopys, 2016. – 240 s.
 8. Mahrat A. Bohoslovskaya mysl' Reformatsyy / A. Mahrat; per. s anhl. – Odessa: OBSH «Bohomyslye», 1994. – 316 s.
 9. Relihiya i Tserkva v ukrayins'komu suspil'stvi: sotsiolohichne doslidzhennya [Elektronnyy resurs] // Relihiya, Tserkva, Suspil'stvo i Derzhava : dva roky pislya Maydanu (informatsiyni materialy). – K., 2016. – S. 22-44. – Rezhym dostupu: http://old.razumkov.org.ua/upload/Religiya_200516_A4.compressed.pdf. – Nazva z ekrana.
 10. Rohozha M.M. Sotsial'na moral': koliziyi minimalizmu: Monohrafiya / M.M. Rohozha – K.: Vyd. PARAPAN, 2009. – 216 s.
 11. Teylor Ch. Sekulyarna doba. Knyha persha / Ch. Teylor; per. z anhl. – K.: DUKh I LITERA, 2013. – 664 s.
 12. Cherenkov M.M. Yevropeys'ka reformatsiya ta ukrayins'kyi yevanhel's'kyi protestantyzm: Henetykotypolohichna sporidnenist' i natsional'no-identyfikatsiyi vymiry suchasnosti: Monohrafiya / M.M. Cherenkov. – Odesa: Khrystyans'ka prosvita, 2008. – 566 s.
 13. Khaydehher M. Vremya y bytye: stat'y y vystuplenyya / M. Khaydehher. – M.: Respublyka, 1993. – 447 s.
 14. Bruce S. Secularization: In Defence of an Unfashionable Theory / Steve Bruce. – Oxford: Oxford University Press. – 2011. – 243 p.

Iryna Horokholinska

Reformation as a driving force for the secularization of culture in Europe

The article contains the analysis of the impact of Reformation on secularization in cultural and religious life of modern Europe. According to Charles Taylor's ideas the author interprets the secularization as a special kind of spirituality of modern Western society and points to its rootedness into conceptual context, which emerged as a semantic frame Reformation: solus Christus, sola Scriptura, coram Deo, Beruf and universal priesthood.

Such idea of "redefined Christianity" is completely in line with the new concepts of secularization, in particular, the already voiced formula of "new spirituality" by Ch. Taylor. If earlier under secularization understood the complete disappearance of religion from the public sphere and minimization of it in private life, then the crisis of classical theories of secularization generated a whole series of new ideas that just qualify modern religiosity.

According to C. Taylor, a new secular religion is characterized by, firstly, the specific institutional structure of society, namely, the deprivation of political structures of religious support, as well as the separation of church structures from political ones, with the corresponding constitution of religion to the status of private affairs of a certain set of members of a political community - the principle of the separation of the Church and the state is known. Second, it refers to a certain (more or less expressive) decline of religious beliefs and practices.

As the main idea of this study it is proposed the idea that modern "private religion", which indicates the secularity even of the most religious countries of Europe (Poland, for example), was formed under the influence of secular axiological ideals that were caused by Reformation.

Keywords: Reformation, secularization, "private religion", universal priesthood, secular religiosity, disappointment, the principle of freedom of conscience, the disappearance of religion, rationalization of faith.

Надійшла до редакції 3.04.2017 р.